ALİ BİN AKÎL EL-BAĞDÂDÎ

Bağdad'da yetişen fıkıh âlimlerinin büyüklerinden. Kırâat ve usûl ilimlerinde de âlim idi. İsmi, Ali bin Akîl bin Muhammed bin Akîl'dir. Künyesi, Ebü'l-Vefâ olup, 431 (m. 1040) târihinde Bağdad'da doğdu. Ali bin Akîl, başta el-Cevherî olmak üzere, Ebû Bekr bin Nişvân, Ebû Ya'lâ bin Ferrâ, Rızkullah et-Temîmî, Ebü't-Tayyib et-Taberî, İbn-i Sabbâg ve Dâmigânî'den fıkıh, hadîs, kırâat ve usûl dersleri aldı.

Kendisinden ise; Ebü'l-Ma'mer el-Ensârî, Ebü'l-Muzaffer es-Subtî, Ebü'l-Kâsım en-Nâsihî ve daha pekçok âlim ilim öğrenmiş ve rivâyetlerde bulunmuştur. Bu arada İbn-üs-Sem'ânî, Ali bin Akîl'in kendisine icâzet (diploma) verdiğini de zikretmektedir. Ali bin Akîl, dâima ilim ve halka hakkı tavsiye etmek, Allahü teâlânın emirlerini bildirmek, yasaklarından men etmekle ömrünü geçirdi Hanbelî mezhebinin fıkıh ilmini öğrenen Ali bin Akîl (radıyallahü anh), münâzara ilmini çok iyi bilirdi. Bozuk fırkalar ile pekçok münâzara edip, Ehl-i sünneti müdâfaa etti. Onları herzaman kuvvetli delîllerle susturdu. Yollarının bozukluğunu anlattı. 513 (m. 1119) senesinde Bağdad'da vefât etti.

Ali bin Akîl'in eserlerinin çokluğu dikkati çekmektedir. Nitekim, bir rivâyete göre 400, diğer bir rivâyete göre de 600 eseri vardır. Bunlardan Kitâb-ül-fünûn, el-Fusûl fî fürû'il-fıkh el-

Hanbelî (10 cild), el-İntisâr li Ehl-il-hadîs, el-Vâdıh fî usûl-il-fıkh (3 cild), Tafsil-ül-ibâdât alâ naim-il-Cennât isimli eserleri meşhûrdur.

“Nebzetün min Füsûl-il-âdâb ve mekârim-ül-ahlâk” isimli eserinde Ali bin Akîl buyuruyor ki:

Selâmda öncelik; yürüyenden oturana, binek üzerindekinden yaya yürüyene ve oturana selâm vermesidir. Selâm veren bir kimseye, yayaya, süvariye cemâatten birisinin selâmına karşılık vermesi, oturmak isteyen birine, cemâatten birisinin otur demesi kâfidir. Selâm, “Selâmün aleyküm” diye verilir ve “Aleyküm selâm” şeklinde alınır. “Ve rahmetullahi ve berakatüh” ilâve etmek ise müstehabdır. Bundan fazla ziyâde etmek müstehab değildir.

Yabancı kadınlara selâm vermek mekrûhtur. Zîrâ onlara selâm verilince cevap vermeleri icâb etmekte, böylece sesleri duyulmakta, fitne çıkması mümkün olmaktadır. Acuze kimselere (ihtiyâr kadınlara) selâm vermekte bir beis yoktur. Zîrâ ortada fitne korkusu yoktur. Çocuklara selâm vermek caizdir. Böylece onlara selâm öğretilmiş olur. Onlara güzel ahlâk sevdirilmiş ve alıştırılmış olur. Girerken olduğu gibi, ayrılırken de selâm vermek müstehabdır. Girerken selâm vermek daha kuvvetli müstehabdır. Müslümanların, birbiri ile karşılaştığı zaman müsâfeha etmeleri sünnettir.

Din ve ilim sahibi, yaşlı müslümanların elini öpmekte bir beis yoktur. Âdil İmâm, anne ve baba ve dindar, müttekî, ilim ve kerem sahiblerine ve seyyidlere karşı ayağa kalkmak müstehabdır. Bunlardan başkaları için ayağa kalkılmaz.

“Yürürken böbürlenmek ve kibirlenmek mekrûhtur. Ancak orta hâlli yürümelidir. Zîrâ, kibirli yürüyenlere Allahü teâlâ buğz eder.”

“İnsanların, farkında olmadan ortaya çıkan kusurlarını görmemelidir.”

“On şey fıtrattandır. Beşi başta, beşi bedendedir. Başta olanlar, mazmaza, istinşak, dişleri misvaklamak, bıyıkları kısaltmak ve sakalların kenarlarını düzeltmek. Bedende olanlar ise; etek temizliği, koltuk altı temizliği, tırnakları kesmek, istincâ ve sünnet olma.”

“İhtiyârlayıp da (saçda ve sakalda) beyazlaşan kılları yolmak mekrûhdur. Hadîs-i şerîfte, bu kılların Allahü teâlânın nûru olduğu ve yine ölümü hatırlatıcı, tûl-i emelleri yok edici, güzel amele teşvik edici olduğu bildirilmiştir.”

> “Yemeğe Besmele ile başlanır, Elhamdülillah diyerek bitirilir. Sağ eliyle önünden yemeli, yemeğin ortasından yememeli, kenarlarından yemelidir, ölçü budur. Zîrâ böyle yapmak, yemeğe bereket getirir. Sünen kitablarında bildirilen hadîs-i şerîfte Resûlullah (aleyhisselâm) buyurdu ki: “Sıcak yemeğe ve soğuk yemeğe üflenmez.” Bir yere dayanarak yemek mekrûhtur. Yemekte yanlarında bulunanların ağzına lokmayı vermekte mahzur yoktur. Zîrâ Resûlullah efendimiz de (aleyhisselâm) böyle yaparlardı.”

“Uyumak isteyen kimse kapısını kapatır. Su kaplarının ağzını bağlar, yemeklerin üstünü örter, lâmbasını söndürür. Bunların, Peygamber efendimizin sünnetlerinden olduğu bildirilmiştir.”

“Mescide namaz veya i’tikâf için giden kimsenin, soğan, sarımsak gibi kötü koku yapan şeyleri yememesi gerekir. Peygamber efendimiz böyle şeyleri yiyenleri mescide gelmekten men etmiştir. Düğün velimesine icabet sünnettir. Sünnet velimesine icabet sünnet değildir. Zîrâ sonradan ortaya çıkmıştır. Da’vete icabet edip, birşey yemese de icabet etmiş olur. Da’vete icabet edilen yerde, münker (haram olan şeyler) varsa, oraya gitmek haram olur. Eğer orada mekrûh olan bir iş varsa, oraya gitmesi mekrûh olur. Âlimlerin, İslâmiyete uymayan şeylere göz yuman kimsenin da’vetine gitmeleri mekrûhtur. Zîrâ halkın gönlünde i’tibârlarını kaybederler. Müslümanların hasta kardeşlerini ziyâret etmesi, cenâzesinde hazır bulunması, ölen kimsenin ailesine ta’ziye etmesi müstehabdır. Zimmi hastaları da ziyârette bir beis yoktur. Zîrâ, Resûlullah efendimiz de bir yahudiyi ziyâret etti.”

> “Büyük günahları ve kabahatleri bilinmeyen kimseyi gıybet etmek haramdır. Âyet-i kerîmede meâlen buyuruldu ki: “Ey îmân edenler! Zannın bir çoğundan sakınınız. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. (Müslümanların ayıp ve kusurlarını) **araştırmayın;** bir kısmınız bir kısmınızı (arkasından hoşlanmıyacağı sözle) çekiştirmesin. Hiç sizden biriniz, ölü kardeşinizin etini yemek

ister mi? Bundan tiksindiniz (değil mi?) O hâlde (gıybet etmekte) Allahtan korkun. Muhakkak ki Allah, tövbeleri kabûl edendir ve çok merhametlidir.” (Hucürât-12). Fâsıkı kötülüğünden sakındırmak için, evlenecek kimselere, evleneceği kimsenin kusurunu söylemek haram değildir. Böyle yapanlara nasihat sevâbı verilir. Hadîs-i şerîfte buyuruldu ki: (Fâsıkta olan şeyi (kötülüğü) söyleyerek insanları ondan sakındırınız.)”

“Gıybet; müslüman kardeşini, arkasından yüzüne söyleyemeyeceğin bir ayıb, bir noksanlık ile zikretmendir.”

“Dili tutmak, mâlâya’nî (boş ve lüzumsuz şeyleri) konuşmaktan uzaklaşmak müstehabdır. En iyisi susmaktır. Konuşulacaksa, başkasına ve kendisine faydalı olacak şeyi konuşmalıdır. Meselâ, Kur’ân-ı kerîm okumak, ilim öğretmek, Allahü teâlâyı zikretmek, emr-i ma’rûf ve nehy-i münkerde bulunmak, insanların arasını bulmak gibi. İpek giymek erkeklere haram, kadınlara mübahtır. Altını zînet olarak takınmak da böyledir. Elbise üzerine canlı hayvan resmi yapmak caiz değildir. Zira hadîs-i şerîfte buyuruldu ki: (Canlı sûret bulunan eve melekler girmez.)”

“Mescidde tırnak kesmek, koltuk altlarını temizlemek, bıyıkları kısaltmak gibi temizlik hareketlerinin yapılması mekrûhtur.”

Anne ve babaya iyilik vâcibdir. Ahmed bin Hanbel’e “Anne ve babaya iyilik farz mıdır?” diye sorulunca buyurdu ki: “Farz diyemem, ancak o vâcibdir. Onlar küfre teşvik ederlerse, haram işlemeyi isterlerse itaat edilmez.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Lisân-ül-mîzân cild-4, sh. 243, 244

2) Mir’ât-ül-cinân cild-3, sh. 204

3) El-Kâmil fit-târih cild-1, sh. 198

4) Şezerât-üz-zeheb cild-4, sh. 35, 40

5) Keşf-üz-zünûn, sh. 71, 1447, 1955

6) İzâh-ül-meknûn cild-1, sh. 85, 130, 312, 342, 254, 299, 338

7) Esmâ-ül-ârifîn cild-1, sh. 695

8) Brockelmann, Gal: 7 cild-1, sh. 398, 687